

Pregled aktualnih odluka Suda Europske Unije za drugu polovicu 2020. godine

Pripremio: AIRE Centar

Uvod

Ovaj članak se bavi prikazom prakse Suda Europske unije^[55] (u daljem tekstu: Sud), te u nastavku slijedi pregled pet odabranih odluka koje je Sud donio tijekom druge polovice 2020. godine^[56] u okviru prethodnog postupaka. Podsjećanja radi, prethodni postupak omogućuje sudovima država članica da u okviru postupka koji se pred njima vodi upute Sudu pitanja o tumačenju prava Unije ili o valjanosti nekog akta Unije. Sud ne rješava spor pred nacionalnim sudom. Na nacionalnom je sudu da predmet riješi u skladu s odlukom Suda. Ta odluka jednako obvezuje i druge nacionalne sudove pred kojima bi se moglo postaviti slično pitanje. Većina presuda je dostupna na hrvatskom jeziku na službenoj stranici Suda.^[57]

...

Presudom u predmetu *C-61/19 Orange România SA/Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP)* od 11. studenog 2020. godine Sud je utvrdio da ugovorom o pružanju telekomunikacijskih usluga koji sadržava klauzulu prema kojoj je klijent pristao na prikupljanje i pohranu njegove osobne isprave ne može se dokazati da je valjano dao privolu kada je voditelj obrade označio pripadajuće polje prije potpisa ugovora. To vrijedi i onda kada je potrošač doveden u zabludu u pogledu mogućnosti sklapanja ugovora u slučaju odbijanja obrade njegovih podataka ili kada je na slobodan izbor da se protivi tom prikupljanju i toj pohrani utjecala potreba potpisivanja dodatnog obrasca kojim se izražava to odbijanje. Društvo Orange România SA pruža usluge mobilne telekomunikacije na rumunjskom tržištu. Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (Nacionalno tijelo za nadzor obrade osobnih podataka) mu je 28. ožujka 2018. izreklo novčanu kaznu jer je prikupilo i pohranilo osobne isprave svojih klijenata bez njihove izričite privole. Prema navodima Nacionalnog tijela, u razdoblju između 1. i 26. ožujka 2018. društvo Orange România sklopilo je ugovore o pružanju mobilnih telekomunikacijskih usluga koji sadržavaju klauzulu prema kojoj su klijenti bili informirani i dali su privolu za prikupljanje i pohranu preslike svoje osobne isprave u svrhu utvrđivanja identiteta. Polje koje se odnosi na tu klauzulu označio je voditelj obrade prije potpisivanja ugovora. U tom kontekstu

[55] Od njegovog osnivanja 1952. godine, zadaća Suda Europske unije je osiguravanje „poštovanja prava u tumačenju i primjeni“ ugovorâ. U okviru te zadaće Sud Europske unije: nadzire zakonitost akata institucija Europske unije, osigurava da države članice poštuju obveze koje proizlaze iz ugovorâ i daje tumačenje prava Europske unije na zahtjev nacionalnih sudaca. Sud predstavlja sudbenu vlast Europske unije i u suradnji sa sudovima država članica osigurava jedinstvenu primjenu i tumačenje prava Unije. Sud Europske unije, čije je sjedište u Luxembourg, čine dva suda: Sud Europske unije i Opći sud (osnovan 1988. godine).

[56] Sudska praksa Suda Europske unije (SEU) dostupna je putem zvanične stranice koja omogućava pretraživanje predmeta od 1997. godine nadalje. Tekstovi starijih presuda dostupni su putem popisa prema broju predmeta (Numerical Access) na http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/. Sažeteci novih presuda Europskog suda objavljuju se na stranici samog Suda u rubrici Priopćenja za medije (https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/hr/), dok se cjeloviti tekstovi presuda na dan objave u odjeljku sudske prakse stranice Suda, te su dostupni putem pretraživača (<http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=hr>)

[57] Za ovaj pregled su korišteni službeni prijevodi i saopćenja za javnost sa službene stranice SEU-a https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/en/.

je Tribunalul București (Viši sud u Bukureštu, Rumunjska) od Suda tražio da pojasni uvjete u kojima se privola klijenata za obradu osobnih podataka može smatrati valjanom. Sud je podsjetio da pravo Unije^[58] predviđa popis slučajeva u kojima se obrada osobnih podataka može smatrati zakonitom. Osobito, privola ispitanika mora biti dobrovoljna, posebna, informirana i nedvosmislena. U tom pogledu privola nije dana valjano u slučaju šutnje, unaprijed označenog polja ili manjka aktivnosti. K tome, kada je privola ispitanika dana u okviru pisane izjave koja se odnosi i na druga pitanja, ta izjava mora biti dana u razumljivom i lako dostupnom obliku te uz uporabu jasnog i jednostavnog jezika. Kako bi se ispitaniku osigurala stvarna sloboda izbora, ugovorne odredbe ne smiju ispitanika dovesti u zabludu u pogledu mogućnosti da sklopi ugovor čak i ako odbije pristati na obradu svojih podataka. Sud pojašnjava da, s obzirom na to da je Orange România voditelj obrade osobnih podataka, on mora biti u mogućnosti dokazati zakonitost obrade tih podataka i stoga, u ovom slučaju, postojanje valjane privole svojih klijenata. U tom pogledu, budući da se čini da dotični klijenti nisu sami označili polje koje se odnosi na prikupljanje i pohranu preslika njihovih osobnih isprava, na temelju same činjenice da je to polje bilo označeno ne može se utvrditi nedvojbeno davanje njihove privole. Na sudu koji je uputio zahtjev je da izvrši potrebne provjere u tom pogledu. Prema mišljenju Suda, također je na nacionalnom sudu da ocijeni jesu li predmetne ugovorne odredbe mogle dotične klijente dovesti u zabludu u pogledu mogućnosti sklapanja ugovora unatoč odbijanju davanja privole za obradu njihovih podataka ako ne postoje pojašnjenja o toj mogućnosti. Osim toga, u slučaju da klijent odbije dati privolu za obradu svojih podataka, Sud primjećuje da je Orange România tražio da on pisanim putem izjavi da ne pristaje ni na prikupljanje ni na pohranu preslike svoje osobne isprave. Prema mišljenju Suda, takav dodatni zahtjev može neopravdano utjecati na slobodni izbor ispitanika da se protivi tom prikupljanju i pohrani. U svakom slučaju, s obzirom na to da je navedeno društvo dužno dokazati da su njegovi klijenti aktivnim postupanjem izrazili svoju privolu za obradu svojih osobnih podataka, to društvo ne može od njih tražiti da aktivno izraze svoje odbijanje. Sud je stoga zaključio da se ugovorom koji se odnosi na pružanje telekomunikacijskih usluga i koji sadržava klauzulu prema kojoj je ispitanik bio informiran i dao je privolu za prikupljanje i pohranu preslike svoje osobne isprave u svrhu utvrđivanja identiteta ne može dokazati da je taj ispitanik valjano dao svoju privolu za to prikupljanje i pohranu kada je polje koje se odnosi na tu klauzulu označio voditelj obrade podataka prije potpisivanja tog ugovora i kada ugovorne odredbe navedenog ugovora mogu ispitanika dovesti u zabludu u pogledu mogućnosti sklapanja predmetnog ugovora čak i ako odbije pristati na obradu svojih podataka, ili kada taj voditelj neopravdano utječe na slobodan izbor ispitanika da se protivi tom prikupljanju i pohrani time što zahtijeva od njega da, kako bi odbio dati svoju privolu, ispuni dodatni obrazac kojim se evidentira to odbijanje.

...

Sud prvi put tumači Uredbu Unije o „neutralnosti interneta” u presudi u spojenim predmetima C-807/18 i C-39/19 *Telenor Magyarország Zrt./Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Elnöke* od 15. rujna 2020. godine. Tom prilikom Sud je utvrdio da se zahtjevima zaštite prava krajnjih korisnika interneta te jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom protivi to da davatelj usluga pristupa internetu daje prednost određenim aplikacijama i određenim uslugama na temelju ponuda kojima na te aplikacije i usluge primjenjuje „tarifu bez dodatnih troškova”, a na druge aplikacije i usluge mjere blokiranja ili usporavanja Društvo Telenor, sa sjedištem u Mađarskoj, nudi, među ostalim, usluge pristupa internetu. Među uslugama koje nudi svojim potencijalnim klijentima dva su paketa usluga povlaštenog pristupa (takozvanih po „tarifi bez dodatnih troškova”) čija je

[58] Direktiva 95/46 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. godine o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31-50.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.) i Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (SL 2016., L 119, str. 1-88. i ispravak SL 2018., L 127, str. 2.)

posebnost to da se promet podataka koji nastaje upotrebom određenih posebnih usluga i aplikacija ne uračunava u potrošnju količine podataka koju su klijenti kupili. Usto, nakon što potroše tu količinu podataka, oni mogu nastaviti neograničeno upotrebljavati te posebne aplikacije i usluge, dok se na ostale dostupne aplikacije i usluge primjenjuju mjere blokiranja ili usporavanja prometa. Nakon što je pokrenulo dva postupka nadzora usklađenosti tih dvaju paketa usluga s Uredbom 2015/2120 o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu^[59] mađarsko tijelo za medije i komunikacije donijelo je dvije odluke u kojima je smatralo da ti paketi usluga ne poštuju obveze jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom iz članka 3 stavak 3 te Uredbe te da ih Telenor treba prestati provoditi. Odlučujući o dvjema tužbama tog društva, Fővárosi Törvényszék (Okružni sud u Budimpešti, Mađarska) odlučio je Sudu uputiti zahtjev za prethodnu odluku kako bi doznao kako treba tumačiti i primijeniti stavke 1 i 2 članka 3 Uredbe 2015/2120, koji jamče određen broj prava^[60] krajnjim korisnicima usluga pristupa internetu i koji davateljima takvih usluga zabranjuju dogovore ili poslovne prakse koje ograničavaju ostvarivanje tih prava, kao i stavak 3 tog članka 3, koji sadržava opću obvezu jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom. Kad je riječ, kao prvo, o tumačenju članka 3 stavka 2 Uredbe 2015/2120, u vezi s njezinim člankom 3 stavkom 1, Sud je primijetio da potonja od tih odredbi predviđa da prava koja se njome jamče krajnjim korisnicima usluga pristupa internetu oni mogu ostvarivati „putem svoje usluge pristupa internetu”, a da prvonavedena odredba zahtijeva da takva usluga ne podrazumijeva ograničenje ostvarivanja tih prava. Osim toga, iz članka 3 stavak 2 navedene Uredbe proizlazi da državna regulatorna tijela trebaju ocijeniti usluge određenog davatelja usluga pristupa internetu s obzirom na navedeni zahtjev^[61] i pod nadzorom nadležnih nacionalnih sudova, uzimajući u obzir kako dogovore koje je taj davatelj usluga sklopio s krajnjim korisnicima tako i njegove poslovne prakse. U tom je kontekstu Sud, nakon što je općenito pojasnio smisao pojmova „dogovori”, „poslovne prakse” i „krajnji korisnici”^[62] sadržanih u Uredbi 2015/2120, smatrao da sklapanje dogovora — kojima se određeni klijenti pretplaćuju na pakete usluga koji sadržavaju „tarifu bez dodatnih troškova” i mjere blokiranja ili usporavanja prometa vezanog uz upotrebu usluga i aplikacija koje nisu posebne usluge i aplikacije koje su obuhvaćene tom „tarifom bez dodatnih troškova” — može ograničiti ostvarivanje pravâ krajnjih korisnika, u smislu članka 3 stavka 2 te uredbe na znatnom dijelu tržišta. Naime, takvi paketi usluga mogu proširiti upotrebu posebnih aplikacija i usluga i, povezano s time, smanjiti upotrebu drugih dostupnih aplikacija i usluga, uzimajući u obzir mjere kojima davatelj usluga pristupa internetu potonju tehnički otežava odnosno onemogućuje. Usto, što je veći broj klijenata koji sklapaju takve dogovore, to više kumulativni utjecaj tih dogovora može, uzimajući u obzir njegov razmjer, dovesti do znatnog ograničenja ostvarivanja pravâ krajnjih korisnika, odnosno dovesti u pitanje samu bit tih prava. Kao drugo, kad je riječ o tumačenju članka 3 stavka 3 Uredbe 2015/2120, Sud je istaknuo da, kako bi se utvrdila neusklađenost s tom odredbom, nije potrebna nikakva ocjena utjecaja mjera blokiranja ili usporavanja prometa na ostvarivanje pravâ krajnjih korisnika. Naime, ta odredba ne predviđa takav zahtjev za ocjenu poštovanja u njoj sadržane opće obveze jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom. Usto, Sud je presudio da, s obzirom na to da se mjere blokiranja ili usporavanja prometa ne temelje na objektivno različitim zahtjevima u vezi s tehničkom kvalitetom usluge za određene kategorije prometa, nego na poslovnim interesima, njih kao takve

[59] Uredba (EU) 2015/2120 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2015. godine o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu te o izmjeni Direktive 2002/22/EZ o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika u vezi s elektroničkim komunikacijskim mrežama i uslugama i Uredbe (EU) br. 531/2012 o roamingu u javnim pokretnim komunikacijskim mrežama u Uniji (SL 2015., L 310, str. 1).

[60] Pravo krajnjih korisnika da pristupe aplikacijama, sadržajima i uslugama i pravo njihove upotrebe, ali i pravo pružanja aplikacija, sadržaja i usluga i pravo upotrebe terminalne opreme po svojem izboru.

[61] Na temelju članka 5 Uredbe 2015/2120.

[62] Potonji pojam obuhvaća sve fizičke ili pravne osobe koje koriste ili traže javno dostupnu elektroničku komunikacijsku uslugu. Osim toga, on uključuje kako fizičke ili pravne osobe koje koriste ili traže usluge pristupa internetu radi pristupa sadržajima, aplikacijama i uslugama, tako i one koje pristupaju internetu radi pružanja sadržaja, aplikacija i usluga.

valja smatrati neusklađenima s navedenom Uredbom. Slijedom toga, paketi usluga poput onih koji su predmet nadzora suda koji je uputio zahtjev mogu općenito povrijediti kako stavak 2 članka 3 Uredbe 2015/2120, tako i stavak 3 tog članka, pri čemu se pojašnjava da ih nadležna nacionalna tijela i sudovi mogu najprije ispitati s obzirom na potonju odredbu.

...

Presuda u predmetu C-264/19 *Constantin Film Verleih GmbH/Google Inc. i YouTube LLC* od 9. srpnja 2020. godine je utvrdila da u slučaju nezakonitog učitavanja filma na internetsku platformu, kao što je YouTube, nositelj prava može od operatera na temelju Direktive o provedbi prava intelektualnog vlasništva zahtijevati samo poštansku adresu predmetnog korisnika, ali ne i njegovu adresu elektroničke pošte, IP adresu ili njegov telefonski broj. U presudi *Constantin Film Verleih* (C-264/19), donesenoj 9. srpnja 2020. godine, Sud je odlučio da u slučaju učitavanja filma na internetsku videoplatfomu bez odobrenja nositelja autorskih prava Direktiva 2004/48^[63] ne obvezuje sudska tijela da operateru videoplatfome narede da dostavi adresu elektroničke pošte, IP adresu ili telefonski broj korisnika koji je učitao sporni film. Direktiva, kojom je predviđena dostava „adresa” osoba koje su povrijedile pravo intelektualnog vlasništva, odnosi se samo na poštansku adresu. Godine 2013. i 2014. na videoplatfomu YouTube učitani su filmovi Parker i Scary Movie 5 bez odobrenja društva Constantin Film Verleih, nositelja isključivih prava iskorištavanja za ta djela u Njemačkoj. Na njoj su pogledani više desetaka tisuća puta. Društvo Constantin Film Verleih zatim je od društava YouTube i Google – pri čemu je potonje matično društvo prvoga i kod njega se korisnici najprije moraju registrirati putem korisničkog računa – zahtijevalo da mu dostave sve informacije o svakom korisniku koji je izvršio učitavanje. Oba su društva odbila dostaviti informacije o tim korisnicima društvu Constantin Film Verleih, konkretno, njihove adrese elektroničke pošte i telefonske brojeve te IP adrese kojima su se koristili u trenutku učitavanja predmetnih datoteka i u trenutku posljednjeg pristupa svojem računu na Googleu/YouTubeu. Spor iz glavnog postupka ovisio je o tome jesu li takve informacije obuhvaćene pojmom „adrese” u smislu Direktive 2004/48. Tom je Direktivom predviđeno da sudska tijela mogu narediti dostavu informacija o podrijetlu i distribucijskim mrežama robe ili usluga koje povređuju prava intelektualnog vlasništva. Te informacije uključuju, među ostalim, „adrese” proizvođača, distributera i dobavljača robe ili usluga kojima je počinjena povreda. Sud je, kao prvo, u pogledu uobičajenog smisla izraza „adresa” utvrdio da se on odnosi samo na poštansku adresu, odnosno mjesto prebivališta ili boravišta određene osobe. Proizlazi da se taj izraz, kada se upotrebljava bez drugog pojašnjenja, kao što je to u slučaju Direktive 2004/48, ne odnosi na adresu elektroničke pošte, telefonski broj ili IP adresu. Kao drugo, pripremni akti^[64] koji su doveli do donošenja Direktive 2004/48 ne sadržavaju nikakvu naznaku koja bi upućivala na to da izraz „adresa” treba shvatiti na način da se on ne odnosi samo na poštansku adresu, nego i na adresu elektroničke pošte, telefonski broj ili IP adresu dotičnih osoba. Kao treće, ispitivanje drugih akata prava Unije koji se odnose na adresu elektroničke pošte ili IP adresu pokazuje da se ni u jednom od njih ne upotrebljava izraz „adresa” bez dodatnih pojašnjenja za označavanje telefonskog broja, IP adrese ili adrese elektroničke pošte. To je tumačenje, prema mišljenju Suda, u skladu sa svrhom odredbe Direktive 2004/48 o pravu na informaciju. Naime, s obzirom na minimalno usklađivanje u pogledu poštovanja prava intelektualnog vlasništva općenito, to je usklađivanje, u skladu s navedenom odredbom, ograničeno na točno određene informacije. Usto, tom se odredbom nastoji pomiriti poštovanje različitih prava, među ostalim, prava nositeljâ na informaciju i prava korisnikâ

[63] Članak 8 stavak 2 točka (a) Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL 2004., L 157, str. 45 i ispravak SL 2004., L 195, str. 16) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17, svezak 2, str. 74).

[64] Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o mjerama i postupcima za osiguranje provedbe prava intelektualnog vlasništva od 30. siječnja 2003. (COM (2003) 46 final), mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora od 29. listopada 2003. (SL 2004., C 32, str. 15) i izvješće Europskog parlamenta od 5. prosinca 2003. (A 5-0468/2003) o tom prijedlogu.

na zaštitu osobnih podataka. U tim je okolnostima Sud zaključio da se pojam „adrese” iz Direktive 2004/48 u slučaju korisnika koji je učitao datoteke kojima se povređuje pravo intelektualnog vlasništva ne odnosi na njegovu adresu elektroničke pošte, njegov telefonski broj i IP adresu korištenu za učitavanje tih datoteka ili IP adresu korištenu prilikom njegova posljednjeg pristupa korisničkom računu. Sud je ipak pojasnio da države članice mogu nositeljima prava intelektualnog vlasništva priznati pravo na dobivanje potpunijih informacija, pod uvjetom, međutim, da se zajamči pravedna ravnoteža između različitih temeljnih prava o kojima je riječ i da se poštuju druga opća načela prava Unije, poput načela proporcionalnosti.

...

U spojenim predmetima *C-698/18 SC Raiffeisen Bank SA i C-699/18 BRD Groupe Société Générale SA / JB i KC* Sud je donio presudu 9. srpnja 2020. godine kojom je utvrdio da se Nacionalnim propisom može predvidjeti rok zastare za tužbu radi povrata na temelju nepoštene odredbe iz ugovora sklopljenog između trgovca i potrošača. Sud je ustanovio da taj rok ne smije biti nepovoljniji od roka koji je nacionalnim pravom predviđen za slična pravna sredstva i u praksi ne smije onemogućavati ili pretjerano otežavati ostvarivanje prava koja priznaje pravo Unije. Osobe J.B. i K.C. sklopile su s društvima Raiffeisen Bank, odnosno BRD Groupe Société Générale, ugovore o kreditu radi uzimanja nenamjenskih zajmova. Nakon što su u cijelosti otplatili svoje kredite, svaka od njih pred Judecatorijom Târgu Mureș (Prvostupanjski sud u Târgu Mureșu, Rumunjska) podnijela je tužbu za utvrđivanje nepoštenosti pojedinih odredbi tih ugovora, koje su predviđale plaćanje mjesečnih naknada za obradu i vođenje kredita te mogućnost da banka promijeni visinu kamatnih stopa. Društva Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale navela su da osobe J.B. i K.C. u trenutku podnošenja tužbi više nisu imale svojstvo potrošača, s obzirom na to da su ugovori o kreditu prestali zbog potpunog ispunjenja, te da više nisu imale pravo na podnošenje sudske tužbe. Judecatoria Târgu Mureș smatrala je da činjenica da je ugovor u cijelosti ispunjen ne sprečava provjeru nepoštenosti njegovih odredbi te je zaključila da su one bile nepoštene. Taj je sud stoga dvjema bankovnim institucijama naložio da vrate iznose koje su osobe J.B. i K.C. uplatile na temelju tih odredbi, zajedno sa zakonskim zateznim kamatama. Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale na tu su se odluku žalili. U tom kontekstu, Tribunalul Specializat Mureș (Specijalizirani sud u Mureșu, Rumunjska) pita Sud nastavlja li se Direktiva o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima^[65] primjenjivati i nakon što je ugovor u cijelosti ispunjen i, ako je to tako, može li tužba za povrat iznosa neosnovano primljenih na temelju ugovornih odredbi koje se smatraju nepoštenima podlijegati roku zastare od tri godine koji počinje teći od trenutka prestanka tog ugovora. Sud je u svojoj presudi u prvom redu podsjetio na to da obveza nacionalnog suda da izuzme iz primjene nepoštenu ugovornu odredbu kojom se nalaže plaćanje iznosa za koje se ispostavilo da je neosnovano povlači za sobom povrat tih iznosa. S druge strane, Sud napominje da je, kad ne postoji propis u pravu Unije, na nacionalnom pravnom sustavu svake države članice da utvrdi postupovna pravila o pravnim sredstvima namijenjenima zaštititi prava građana Unije. Ta pravila, međutim, ne smiju biti nepovoljnija od onih koja uređuju slična pravna sredstva predviđena nacionalnim pravom (načelo ekvivalentnosti) i u praksi ne smiju onemogućavati ili pretjerano otežavati ostvarivanje prava priznatih pravnim sustavom Unije (načelo djelotvornosti).

Kada je riječ o načelu djelotvornosti, Sud podsjeća na to da se sustav zaštite uspostavljen Direktivom o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima temelji na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na trgovca. U tom smislu, bez obzira na to što rok zastare od tri godine u praksi načelno jest dovoljan da potrošač može pripremiti i podnijeti djelotvoran pravni lijek, s obzirom na to da počinje

[65] Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 12, str. 24).

teći od dana kad je ugovor u cijelosti ispunjen, ipak postoji mogućnost da je istekao i prije nego što je potrošač mogao saznati za nepoštenost odredbe sadržane u tom ugovoru. Taj rok stoga potrošaču ne može osigurati djelotvornu zaštitu. U tim okolnostima, ograničavanje zaštite potrošača samo na vrijeme dok traje ispunjenje odnosnog ugovora ne može biti u skladu sa sustavom zaštite uspostavljenim tom direktivom. Načelu djelotvornosti stoga se protivi to da se na tužbu za povrat primjenjuje rok zastare od tri godine koji počinje teći od trenutka prestanka predmetnog ugovora, neovisno o tome je li potrošač u tom trenutku znao ili je razumno mogao znati za nepoštenost njegove odredbe.

Kada je riječ o načelu ekvivalentnosti, Sud podsjeća na to da poštovanje tog načela zahtijeva da se odnosno nacionalno pravilo bez razlike primjenjuje na postupke zbog povrede prava Unije ili zbog nepoštovanja nacionalnog prava čiji su cilj i predmet slični. U tom smislu, njemu se protivi tumačenje nacionalnog zakonodavstva prema kojem rok zastare sudske tužbe za povrat iznosa uplaćenih na temelju nepoštene ugovorne odredbe počinje teći od dana kad je ugovor u cijelosti ispunjen, dok u slučaju slične tužbe predviđene nacionalnim pravom taj isti rok počinje teći od dana sudskog utvrđenja osnovanosti tužbe. Sud zaključuje da se Direktivi ne protivi nacionalno zakonodavstvo koje, iako predviđa da tužba za utvrđivanje ništetnosti nepoštene odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača ne podliježe zastari, na tužbu za utvrđivanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja primjenjuje rok zastare. Ipak, taj rok ne smije biti nepovoljniji od roka koji se za slična pravna sredstva predviđa nacionalnim pravom niti u praksi smije onemogućavati ili pretjerano otežavati ostvarivanje prava priznatih pravnim sustavom Unije. Predmetnoj direktivi te načelima ekvivalentnosti i djelotvornosti protivi se tumačenje nacionalnog propisa koje primjenjuju nacionalni sudovi, a prema kojem rok zastare od tri godine za podnošenje sudske tužbe za povrat iznosa uplaćenih na temelju nepoštene odredbe počinje teći od dana kad je ugovor u cijelosti ispunjen, kada se predmnijeva, bez potrebe provjere, da bi potrošač u tom trenutku trebao znati ili da je trebao znati za nepoštenost predmetne odredbe ili kada za slične tužbe iz nacionalnog prava taj isti rok počinje teći od sudskog utvrđenja osnovanosti tih tužbi.

...

Presuda u predmetu *C-297/19 Naturschutzbund Deutschland - Landesverband Schleswig-Holstein e.V./Kreis Nordfriesland* od 9. srpnja 2020. godine je utvrdila da pravne osobe javnog prava mogu biti odgovorne za štetu u okolišu prouzročenu djelatnostima koje se obavljaju u javnom interesu na temelju zakonom propisanog delegiranja, poput upravljanja crpnom stanicom koja služi za odvodnjavanje poljoprivrednih površina. U razdoblju od 2006. do 2009. jedan dio poluotoka Eiderstedta, koji se nalazi u zapadnom dijelu savezne države Schleswig-Holstein (Njemačka), klasificiran je kao „zaštićeno područje” osobito zbog prisutnosti crne čigre, zaštićene ptice vodarice. U skladu s planom gospodarenja, zaštićeno područje te vrste i dalje se uvelike tradicionalno upotrebljava kao pašnjak na velikim površinama. Za naseljavanje i poljoprivredu na poluotoku Eiderstedtu potrebna je odvodnja. U tu svrhu *Deichund Hauptsielverband Eiderstedt*, udruga za zaštitu vode i tla osnovana kao pravna osoba javnog prava, upravlja crpnom stanicom kojom se odvodnjava cjelokupno područje koje je u nadležnosti te udruge. Ti postupci pumpanja, kojima se snižava razina vode, dio su zadaće održavanja nadzemnih vodnih tijela čije mu je obavljanje povjereno na temelju zakona kao javnopravna obveza. Smatrajući da je *Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt* uporabom te crpne stanice prouzročio štetu u okolišu koja pogađa crnu čigru, udruga za zaštitu okoliša, *Naturschutzbund Deutschland Landesverband Schleswig-Holstein*, okrugu Sjeverna Frizija je podnijela zahtjev za određivanje mjera ograničavanja i otklanjanja te štete, koji je bio odbijen. U potporu svojem zahtjevu, udruga se pozvala na njemačko zakonodavstvo kojim je prenesena Direktiva 2004/35 o odgovornosti za okoliš^[66]. Tom

[66] Direktiva 2004/35/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu (SL 2004., L 143, str. 56) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 26, str. 58).

se Direktivom utvrđuje okvir za odgovornost za okoliš radi sprečavanja i otklanjanja, među ostalim, štete u okolišu koju profesionalne djelatnosti nanose vrstama i prirodnim staništima koji su osobito navedeni u Direktivi o staništima^[67] i Direktivi o pticama^[68]. Međutim, trećim stavkom drugom alinejom Priloga I Direktivi 2004/35 državama članicama omogućuje se da za vlasnike i operatere predvide oslobođenje od odgovornosti za štetu u slučaju kada je šteta koja je nanesena vrstama i prirodnim staništima posljedica „uobičajenog gospodarenja” dotičnim područjem. Savezna Republika Njemačka iskoristila je tu mogućnost. U tim je okolnostima Bundesverwaltungsgericht (Savezni upravni sud, Njemačka), pred kojim se odlučuje o odbijanju zahtjeva udruge za zaštitu okoliša, odlučio upitati Sud Europske unije može li se i pod kojim uvjetima smatrati da je djelatnost poput upravljanja crpnom stanicom koja služi za odvodnjavanje poljoprivrednih površina obuhvaćena pojmom „uobičajeno gospodarenje područjem” u smislu Direktive 2004/35. Usto, sud koji je uputio zahtjev pozvao je Sud da pojasni može li se takva djelatnost, s obzirom na to da se obavlja u javnom interesu na temelju zakonom propisanog delegiranja, smatrati „profesionalnom djelatnošću” u smislu Direktive 2004/35. Sud je u presudi od 9. srpnja 2020. istaknuo kako pojam „uobičajeno gospodarenje područjem” treba shvatiti na način da obuhvaća svaku mjeru koja omogućuje dobru upravu ili organizaciju područja u kojima se nalaze zaštićene vrste ili prirodna staništa, koja je u skladu, među ostalim, s opće prihvaćenom poljoprivrednom praksom. U tom pogledu, Sud je pojasnio da se gospodarenje područjem u kojem se nalaze zaštićene vrste i prirodna staništa u smislu Direktive o staništima i Direktive o pticama može smatrati uobičajenim samo ako se njime poštuju ciljevi i obveze predviđeni tim direktivama i, osobito, sve mjere gospodarenja koje su države članice donijele na temelju navedenih direktiva, poput onih koje su sadržane u evidenciji o staništu i dokumentima o ciljevima iz trećeg stavka druge alineje Priloga I. Direktivi 2004/35.

U tim je okolnostima Sud smatrao da uobičajeno gospodarenje područjem može, među ostalim, obuhvaćati poljoprivredne aktivnosti koje se obavljaju na području, uključujući one koje čine njihov nužan dodatak, kao što su to navodnjavanje i odvodnjavanje te, prema tome, i upravljanje crpnom stanicom. Usto, Sud je pojasnio da sud od kojeg se traži da ocijeni je li neka mjera gospodarenja uobičajena ili ne, u slučaju kada dokumenti o gospodarenju područjem ne sadržavaju dovoljno podataka, te dokumente može ocijeniti s obzirom na ciljeve i obveze predviđene Direktivom o staništima i Direktivom o pticama kao i uz pomoć odredbi nacionalnog prava koje su donesene za potrebe prenošenja tih direktiva odnosno, u nedostatku tih odredbi, onih koje su u skladu s duhom i ciljem navedenih direktiva. Osim toga, Sud je podsjetio na to da, u skladu s trećim stavkom drugom alinejom Priloga I Direktivi 2004/35, uobičajeno gospodarenje područjem može proizlaziti i iz ranije prakse vlasnika odnosno operatera. Sud je presudio da to pravilo obuhvaća mjere gospodarenja koje su se do datuma nastanka štete provodile tijekom dovoljno dugog razdoblja te koje su općenito priznate i utvrđene, tako da se mogu smatrati uobičajenima za dotično područje, pod uvjetom da ne dovode u pitanje ispunjenje ciljeva i obveza predviđenih Direktivom o staništima i Direktivom o pticama. Kad je riječ o tome može li djelatnost koju pravna osoba javnog prava obavlja u javnom interesu na temelju zakonom propisanog delegiranja, poput upravljanja crpnom stanicom koja služi za odvodnjavanje poljoprivrednih površina, predstavljati „profesionalnu djelatnost” u smislu Direktive 2004/35, Sud je potvrdio da su tim izrazom obuhvaćene sve djelatnosti koje se obavljaju u profesionalnom okviru, za razliku od onih koje se obavljaju na čisto osobnoj ili domaćoj osnovi, neovisno o tome jesu li te djelatnosti povezane s tržištem odnosno jesu li konkurentske prirode.

[67] Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 2, str. 14).

[68] Direktiva 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica (SL 2010., L 20, str. 7) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 32, str. 128).